

PRIRUČNIK

O MERAMA ZAŠTITE TOKOM COVID-19 KRIZE NAMENJEN **LGBTI** OSOBAMA

Naslov: Priručnik o meraima zaštite tokom COVID-19 krize namenjen LGBTI osobama

Izdaje:

Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava

Vojvode Milenka 7, Beograd

labris@labris.org.rs

www.labris.org.rs

Urednice: Aleksandra Gavrilović i Maja Šenk

Lektura: Milena Beran

Dizajn i prelom: Ljiljana Đajić

Izradu ovog priručnika podržala je ILGA-Europe.

This Handbook was made with the support of ILGA-Europe.

Sadržaj

PREDGOVOR	3
COVID-19 KRIZA I NJEN UTICAJ NA LGBTI ZAJEDNICU	4
MERE KOJE JE PREDUZELA REPUBLIKA SRBIJA TOKOM KRIZE	8
EKONOMSKI POLOŽAJ I EGZISTENCIJA LGBTI ZAJEDNICE TOKOM COVID-19 KRIZE	10
SOCIJALNA POMOĆ.....	13
STANOVANJE.....	14
KORIŠĆENJE NARODNIH KUHINJA	15
NAKNADA ZA PREVOZ DECE IZ MATERIJALNO NAJUGROŽENIJIH PORODICA.....	15
OBEZBEĐIVANJE ŠKOLSKOG PRIBORA DECI IZ PORODICA KORISNIKA MATERIJALNOG OBEZBEĐENJA.....	15
POMOĆ ZA ORGANIZOVANJE LETOVANJA I ZIMOVANJA DECE IZ NAJSIROMAŠNIJIH PORODICA	15
FINANSIRANJE POSEBNIH SOCIJALNIH PROGRAMA.....	16
AKO STE NEZAPOLENI.....	17
AKO VAM JE POTREBNA BESPLATNA PRAVNA POMOĆ	19
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I BRIGA O ZDRAVLJU	23
OSTALI ZDRAVSTVENI PROBLEMI	24
ZAŠTITA PRAVA PACIJENATA	24
KAKO SE PRIJAVITI ZA VAKCINU I KOJE VAKCINE PROTIV KORONAVIRUSA SE KORISTE U SRBIJI	26
MENTALNO ZDRAVLJE I PSIHOTERAPIJSKA PODRŠKA.....	32
KAKO MOGU DA SE POVEŽEM SA LGBTI ZAJEDNICOM TOKOM COVID KRIZE	35

PREDGOVOR

Ovaj kratak priručnik nastao je u cilju da se LGBTI zajednici, kao i osobama koje su upućene na direktni rad sa njima, pruže informacije o posledicama koje je COVID – 19 ostavio na ovu zajednicu, ali i o merama koje je država i civilni sektor preduzeo kako bi se te posledice smanjile. Labris je tokom prošle godine pružao podršku zajednici u vidu urgentnih paketa, psihološke i socijalne pomoći. Najveći broj osoba koji se obratio našoj organizaciji bio je uplašen za svoj život, posao, osećao se izolovan i ranjivo. Uz sve to bio je prisutan i strah da su zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta dodatno izloženi mogućim problemima - da će porodica otkriti njihovu orijentaciju jer više vremena provode kod kuće, da im porodica neće pružiti pomoć koja im bude bila potrebna ako se zaraze, jer ne prihvataju njihovu seksualnu orijentaciju, da neće moći da dođu do lekova koji im trebaju, ali ni do adekvatne zdravstvene usluge. Najosetljiviji su: mladi, oni preko 65 i osobe koje su i pre epidemije bile u lošoj materijalnoj situaciji i/ili odnosima sa užom i širom porodicom. Iz tog razloga pokušale smo da ukažemo na sfere života gde se kriza najviše odrazila i pružimo neke infomacije i kontake koji mogu olakšati svakodnevni život zajednici u ovim izazovnim vremenima.

COVID-19 KRIZA I NJEN UTICAJ NA LGBTI ZAJEDNICU

Protekla godina je bila jako teška i izazovna za celi svet zbog COVID-19 pandemije i krize koja nas je zadesila, ali posebno za osjetljive i marginalizovane grupe u društvu, između ostalog i za LGBTI zajednicu.

COVID-19 pandemija je započela u Srbiji početkom marta 2020. godine. Prvi slučaj zvanično je prijavljen 7. marta 2020. Od početka pandemije preminulo je 3.810 pacijenata, a zaraženo je ukupno 377.445 ljudi¹. Što pokazuje da je ukupna smrtnost 1,01%. Ukupan broj testiranih osoba je 2.506.636. Trenutno se u bolnicama nalazi 4.924 ljudi, a na respiratorima je 175 pacijenata.

Zemlja je bila u potpunoj blokadi (lockdown) i preduzela je niz mera. Vanredno stanje bilo je na snazi dva meseca (mart-maj), što je onemogućilo ljudima starijim od 65 godina da napuste svoje domove i učinilo ih jednom od najranjivijih grupa sa najhitnjim potrebama. Sve osim prodavnica prehrambenih proizvoda, apoteka i benzinskih pumpi bilo je zatvoreno, a kao rezultat toga, mnogi ljudi su ostali bez posla, što je doprinelo još većoj stopi siromaštva u Srbiji.

Srbija je imala parlamentarne izbore 21. juna 2020. godine, čiji bi rezultati mogli imati ogroman uticaj na LGBTI zajednicu i projektne aktivnosti raznih LGBTI organizacija. Izbori su, takođe, jedan od razloga zašto se mediji još uvek usredsređuju na COVID-19, koji zasenjuje sve ostalo, čak i borbu za ljudska prava. Ljudska prava su u ovom periodu prilično po strani jer „treba rešiti nešto mnogo važnije“.

Izbori i ponovno otvaranje granica sa susednim zemljama (poput Crne Gore) su bili verovatno i jedan od razloga zašto nije postojao precizan broj u tom trenutku aktivnih slučajeva zaraze korona virusom, jer je 4000 slučajeva „nestalo“ iz evidencije preko noći².

---

1 Izvor: <https://covid19.rs> Podaci ažurirani 20.01.2021. u 15:00 časova.

2 Izvor: <https://rs.n1info.com/vesti/a607577-koronavirus-preko-noci-nestao-kod-vise-od-4.000-zarazenih>
Podatak objavljen 07.06.2020.

Situacija sa koronavirusom i zarazom je postajala sve gora od početka oktobra 2020. godine.

Nova vlada formirana je krajem oktobra, što je bilo 4 meseca nakon izbora. Svi procesi i donošenje odluka bili su zaustavljeni i sve je bilo prilično „na čekanju”, što je bilo dodatno užasavajuće zbog činjenice da se zemlja nosila s pandemijom i krizom prourokovanim koronavirusom. 28. oktobra 2020. godine Ana Brnabić ponovno je izabrana za premijerku, međutim ono što se čini pozitivnom promenom je to da je Srbija nakon mnoga godina ponovo dobila – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i socijalni dijalog, a ministarka je Gordana Čomić, koja je čak i prije toga bila podržavateljica i saveznica LGBTI zajednice u Srbiji. Labris je u decembru imao dva sastanka s ministarkom Čomić i ona je javno obećala da će zakon koji reguliše istospolna partnerstva biti u skupštinskoj proceduri do proleća 2021. godine.

Pandemija COVID-19 koja je u toku imala je značajan uticaj na LGBTI zajednice širom sveta. Više od 220 povorki ponosa otkazano je ili odgođeno u periodu od 3. aprila 2020 do danas³. Većina događaja i druženja za zajednicu premeštena je u virtualni svet, što je u jednu ruku omogućilo zajednici da se poveže na neki način, ali i velikim delom izolovalo i osamilo ljude.

LGBTI mladi se nalaze zarobljeni sa porodicama, koje ih potencijano ne prihvataju i ne podržavaju, gde mogu doživeti više psihičkog, fizičkog i ekonomskog nasilja nego u vanjskom svetu. Prema istraživanju koje je sproveo Reuters, jedna od tri LGBTI osobe se ne oseća sigurno u svom porodičnom domu.

Ograničenja postavljena zbog koronavirusa dovela su do toga da se milijarde ljudi – i homoseksualne i heteroseksualne orijentacije – sekvestriraju po strogim pravilima boravka u kući, što dovodi do porasta nasilja u porodici, s posebnim pritiskom na LGBTI osobe u konzervativnim porodicama koje ih ne prihvataju.

Mnogi su rekli da su potpune blokade (lockdown) uticale na njihovo mentalno zdravlje, 72% ih je iskusilo anksioznost od početka pandemije, a 24% se osjećalo vrlo usamljeno.

Crkve su već optužile LGBTI zajednicu za širenje virusa, kao očitu "kaznu od Boga za naše grehe", ponavljajući izjave drugih verskih poglavara iz raznih delova sveta, uključujući i SAD. Takva retorika podseća na način na koji su gej muškarci bili okrivljeni i stigmatizirani za širenje HIV-a 1980-ih i 1990-ih godina.

Trenutna pandemija koronavirusa već podseća mnoge starije LGBTI osobe na gubitak njihovih najmilijih, posebno s obzirom na podatke koji sugerisu da su starije osobe izloženije riziku od koronavirusa, ali i istraživanja koja pokazuju da je osećaj izolacije verovatno viši kod starijih LGBTI osoba.

Sa svim ovim u vezi i u želji izražavanja podrške, kao i umrežavanja održan je onlajn Global Pride 27. juna 2020. godine uz jaku poruku zajedništva i solidarnosti „Nisam sam/a, voljen/a sam i u svojoj sam zajednici!“.

Prema Reutersovom istraživanju sprovedenom na vrhuncu krize, ekonomski položaj LGBTI zajednice je jako ugrožen. 13% ispitanika reklo je da su izgubili posao kao rezultat blokade zbog COVID-19, 21% je reklo da osećaju opasnost da ostanu bez posla, a 23% da se osećaju nesigurno u vezi sa svojim zaposlenjem. Često se izveštavalo o nesigurnosti hrane – 23% ljudi je reklo da jedu manje ili da su preskočili obroke.

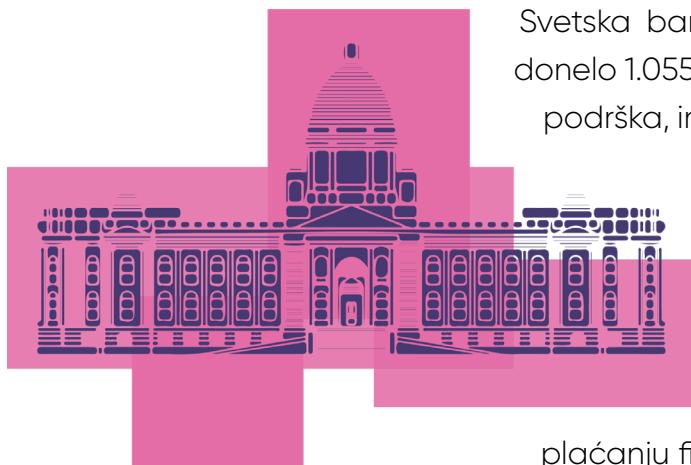
LGBTI osobe od početka pandemije troše manje, a brojne su promenile svoje kućne budžete, u mnogo većem procentu nego što je to učinila šira javnost, u pokušaju da finansijski opstanu i prežive ovaj teški period.

Pandemija COVID-19 globalni je izazov koji je pogoršao nejednakosti rasprostranjene u svim regijama sveta. Ovom pandemijom teško su pogodjene lezbejke, homoseksualne, biseksualne, trans, rodno varijantne i interseks osobe (LGBTI), koje su već žrtve nasilja i diskriminacije na osnovu svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog

identiteta. Generalna skupština Ujedinjenih nacija objavila je da su „najsiromašnije i najugroženije kategorije društva ovom pandemijom najteže pogodjene”⁴.

Jasno je da COVID-19 predstavlja veliku pretnju LGBTI zajednici, s obzirom na dokumentovanu visoku prevalenciju među LGBTI osobama stanja poput raka, HIV infekcija, srčanih problema, depresije, anksioznosti i sličnih mentalnih problema, stoga možemo slobodno reći da je LGBTI zajednica pod rizikom od težih oblika COVID bolesti i veće smrtnosti.

MERE KOJE JE PREDUZELA REPUBLIKA SRBIJA TOKOM KRIZE

Svetska banka⁵ je izvestila da je 200 država donelo 1.055 mere kao što su dodatna socijalna podrška, intervencije na tržištu rada, dodatno socijalno osiguranje. Više od 60% ovih mera odnosi se na nove programe socijalnih davanja i jednokratna davanja, među kojima su dominantna novčana davanja, kao i hrana i pomoć u plaćanju finansijskih obaveza i računa.

Većina zemalja uglavnom je automatski produžila socijalna davanja korisnicima kojima su prava istekla tokom krize. Republika Srbija je jedina zemlja koja tokom krize nije povećala broj programe koji su usmereni na najsiromašnije, već je, kao jedna od 5 zemalja u svetu⁶ obezbedila jednokratnu pomoć za sve punoletne građane. Više lokalnih samouprava je odobrilo odloženo plaćanje komunalnih računa i odustalo od pokretanja prinudne naplate za vreme vanrednog stanja, a Elektroprivreda Srbije nije obračunavala kamate onima koji kasne sa plaćanjem računa za struju. Banke su ponudile građanima moratorijume na kreditne usluge⁷.

Ekonomske mere donete su veoma brzo a predvidele su podršku privredi sa ciljem očuvanja likvidnosti, a najviše su zapravo bile usmerene na očuvanje zaposlenosti. Iako su mere obuhvatile mikro preduzeća, samozaposlene i preduzetnike, nisu u dovoljnoj meri uzete u obzir razlike u veličini preduzeća, delatnostima, od kojih su neki bili pogodjeni više, a neki manje, a rodna analiza i rodna procena mera u potpunosti je izostala u procesu njihovog kreiranja. Iako je predviđena podrška uključila i biznise u vlasništvu žena, ona nije dovoljna da ih sačuva od negativnih posledica, a neophodno je obezbediti i dodatne mere za rast i razvoj ženskog

5 Gentilini, U., Almenfi, M., Dale, P., Lopez, A.V., & Zafar, U. (2020). Social Protection and Jobs Responses to COVID-19: A Real-Time Review of Country Measures. World Bank "Living paper" version 12 (July 10, 2020). <http://documents1.worldbank.org/curated/en/454671594649637530/pdf/Social-Protection-and-Jobs-Responses-to-COVID-19-A-Real-Time-Review-of-Country-Measures.pdf> Pриступљено 18. oktobra 2020

6 Pored Hong Konga, Južne Koreje, Singapura i Japana.

7 Analiza položaja LGBTI osoba tokom krize COVID-19 i preporuke za adekvatan odgovor države na društvene potrebe LGBTI zajednice, Labris, 2020

biznisa kao što su krediti ili podrške u širenju na onlajn poslovanje. Naplata PDV-a po realizaciji i oslobođanje od troškova za poreze i doprinose (nastale u toku vanrednog stanja) bile bi važne mere i olakšica za preduzetnice

Ni OCD, ni pripadnici i pripadnice osetljivih grupa nisu učestvovali u kriznim štabovima, procesu donošenja odluka i kreiranja usluga i mera, a rodna perspektiva je izostala. Sastav kriznog štaba trebalo bi da uključuje i predstavnike udruženja osoba sa invaliditetom i drugih osetljivih grupa, kao i stručnjake/stručnjakinje koji/koje dobro poznaju ovu oblast.

Podrška pojedinim grupama, kao što su na primer beskućnici, među kojima je i određeni broj LGBTI osoba, gotovo je potpuno izostala. Država se nije bavila istraživanjem uticajem COVID krize na mnoge osetljive društvene grupe, među kojima su i LGBTI osobe. Ovim pitanjima uglavnom se bavio nevladin sektor.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti izdala je na desetine preporuka mera i inicirala izmene i dopune brojnih propisa. Njihova sadržina svedoči o izazovima sa kojima se pojedine ranjive grupe suočavaju, ali i o propustima organa javne vlasti u upravljanju krizom i zadovoljenju potreba građana i građanki. Navodimo, primera radi, dve preporuke koje se odnose upravo na saradnju organa javne vlasti sa OCD. U preporuci koja se odnosi na rešavanje problema prevoza osoba obolelih od karcionoma u vreme zabrane kretanja, Poverenica je Vladi preporučila preuzimanje mera kako bi se iskoristili potencijali OCD „koje raspolažu određenim kapacitetima i iskazuju spremnost za učestvovanje, kao što su primera radi organizacije koje se bave zaštitom osoba sa invaliditetom, žena, starijih, mladih, pripadnika nacionalnih manjina, migranata i izbeglica, LGBT populacije,” ukazujući da one „imaju razrađene kanale komunikacije i pomoći i najbolje su upoznate sa problemima ovih grupa”. Po mišljenju Poverenice, „sinhronizovano zajedničko delovanje svih aktera svakako doprinosi efikasnijem rešavanju napred pomenutih problema i omogućavanju podrške onima kojima je potrebna”⁸.

EKONOMSKI POLOŽAJ I EGZISTENCIJA LGBTI ZAJEDNICE TOKOM COVID-19 KRIZE

Virus SARSCoV-2 većini osoba nije doneo samo strah za zdravje već i snažan strah od gubitka posla i redovnih primanja zbog zastoja privrednih aktivnosti. Preduzetnici su se suočili sa strahovima za svoj biznis, pitanjima da li će moći da zadrže svoje zapslene, plate poreze i doprinose, komunalije, naplate svoje usluge.

Od 16. marta do 11. aprila 2020. čak 6290 preduzetnika je registrovalo privremeni prekid delatnosti, a najviše su zastupljeni frizerski i kozmetički saloni, konsultantske aktivnosti u vezi sa poslovanjem i upravljanjem, osnovno obrazovanje, proizvodnja kinematografskih dela, audio-vizuelnih proizvoda i televizijskog programa, stomatološka praksa, taksi prevoz, restorani i pokretni ugostiteljski objekti, trgovina na malo sa odećom, kao i značajan broj onih koji obavljaju računarsku delatnost.

Epidemija je istakla, izoštala i pojačala postojeće neravnopravnosti i ukazala na pravo značenje termina „ranjivost“. U najnepovoljnijem položaju su oni koji inače nisu vidljivi u sistemu, siromašni, nezaposleni ili neformalno zaposleni. Državne mere nisu bile u dovoljnoj meri usmerene ka podršci ovim kategorijama niti su prepoznale postojeće neravnopravnosti.⁹

9

Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji, Misija OEBS-a u Srbiji i Ženska platforma za razvoj Srbije 2014-2020)

Ministarstvo finansija donelo je paket ekonomskih mera i program podrške privredi. Paket mera se sastoji od pomoći preduzećima i preduzetnicima u vidu poreskih olakšica, od finansijske pomoći, od mera za očuvanje likvidnosti i od ostalih mera. Finansijska pomoć privredi odnosi se na podršku i pomoć za isplatu zarada za zaposlene, odnosno za plate radnika radi očuvanja niova zaposlenosti i čuvanja radnih mesta.

Značajne su i mere poreske politike, kao što su odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinose za privatni sektor tokom trajanja vanrednog stanja, odlaganje plaćanja akontacija poreza na dobit, oslobođanje od plaćanja PDV-a za davaoce donacija. Ukupna vrednost ovih mera bila je 160 milijardi dinara.

Verovatno najznačajnija mera za mala i srednja preduzeća bila je direktna pomoć privatnom sektoru kroz set mera i direktnih davanja pomoći preduzećima za vreme trajanja vanrednog stanja. Pomoć se sastoji od dve mere:

direktna pomoć preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima u privatnom sektoru – isplata pomoći u visini minimalne zarade;

direktna pomoć velikim preduzećima u privatnom sektoru – za velika preduzeća pomoć u visini 50% neto minimalne zarade, za zaposlene kojima je rešenjem utvrđen prestanak rada.

Iako je najveći deo mera u Republici Srbiji bio usmeren na prevenciju gubitka posla i na podršku malim i srednjim preduzećima, ove mere nisu pomogle LGBT zajednici, s obzirom da je najalarmantniji problem ove društvene grupe upravo visok procenat nezaposlenosti. (IZVOR: Analiza položaja LGBTI osoba tokom krize COVID-19 i preporuke za adekvatan odgovor države na društvene potrebe LGBTI zajednice , Labris, 2020)

Istraživanje „COVID-19 i LGBTI zajednica u Srbiji“ koje su realizovala udruženja „Egal“ i „Loud & Queer“ od 05. do 09. aprila 2020. godine sa 1.198 LGBTI osoba kao učesnika, ukazuje da je “direktne ekonomске posledice pandemije je pretrpela jedna trećina LGBT osoba, među kojima je i polovina biznisa u vlasništvu LGBTI osoba”, što znači da će skoro polovina ove zajednice u narednom postpandemijskom periodu biti u riziku od siromaštva”. Cilj istraživanja bio je da utvrdi uticaj krize koju je uzrokovala pandemija korona virusa, a rezultati su potvrđili pretpostavku da pandemija izazva velike potrese u LGBTI zajednici u Srbiji. Više od dve trećine LGBTI zajednice, pokazuju rezultati, ima problem sa zadovoljavanjem bar jedne od životnih potreba – hrana, stanovanje, egzistencija, posao.

Alarmantan je i podatak ovog istraživanja da je “urgentna podrška potrebna za više od 20% LGBTI osoba”. Gotovo jedna trećina ispitanika izjavljuje da im je potrebno zaposlenje ili su u velikom riziku od materijalne deprivacije.

Država je u okviru novog paketa mera koji je vredan 2,5 milijardi evra obezbedila pomoć za građane i privedu. Tako, svim građanima Srbije kojima to bude neophodno, država će uplatiti 30 evra u maju i 30 evra u novembru, a penzionerima još 50 evra. Prijavljanje preko Euprave kreće 28.aprila 2021. godine.

SOCIJALNA POMOĆ

Jedan od važnijih oblika materijalne podrške o kojima odlučuju centri za socijalni rad jeste novčana socijalna pomoć, koju možete ostvariti ako ostanete bez sredstava za osnovne životne potrebe.

Uslovi za dobijanje novčane socijalne pomoći su:

- primanja manja od 9.000 dinara mesečno (pojedinci ili porodice);
- loše materijalno stanje (siromaštvo) podnositaca zahteva (na primer, da ne poseduju stan ili kuću, zemljište, automobil ili druge stvari koje su veće vrednosti).

Radno sposobni pojedinci treba da ispune još neke uslove:

da nisu zaposleni, da nisu odbili ponuđeno zaposlenje, da su prijavljeni na evidenciju nezaposlenih lica (da su „na Birou”), da se nalaze na školovanju i slično.

Osim o novčanoj socijalnoj pomoći, centri za socijalni rad odlučuju i o drugim vidovima podrške, poput prava na jednokratnu novčanu pomoć, interventnu jednokratnu pomoć, dodatka za tuđu negu i pomoć.

Jednokratna novčana pomoć je pomoć koja pripada pojedincu ili porodici kad se iznenada nađu u situaciji da im je potrebna novčana podrška zbog bolesti ili smrti člana porodice, rođenja deteta, kupovine školskog pribora za učenike ili ogreva za zimu, izlaska sa izdržavanja kazne zatvora i slično. Tu pomoć mogu da dobiju i ljudi koji nisu korisnici novčane socijalne pomoći.

Kad u centru za socijalni rad podnosite zahtev za socijalnu pomoć, niste dužni da prikupljate i podnosite izvode iz matične knjige rođenih, uverenja o državljanstvu, uverenja iz katastra ni druge slične dokumente o kojima se vode službene evidencije – centar za socijalni rad mora te dokumente sam da pribavi, osim ako vi ne želite da ih sami prikupljate. Da bi centar za socijalni rad prikupljao vaša dokumenta, potrebno je samo da potpišete saglasnost da centar po službenoj dužnosti pribavi dokumente neophodne za odlučivanje o vašem zahtevu.

STANOVANJE

Krov nad glavom je ljudsko pravo! Svako ima pravo na krov nad glavom za sebe i svoju porodicu. Niko ne može da bude iseljen tako da ostane na ulici ili postane beskućnik. Bez obzira na to gde stanujete, izbacivanje na ulicu koje opština ili grad sprovodi bez obezbeđivanja alternativnog smeštaja za vas i vašu porodicu nezakonito je.

Ako neko hoće da vas iseli iz prostora u kojem živite, a vi ne možete sebi da obezbedite drugi smeštaj, država ili opština ima obavezu da za vas pronađe drugi smeštaj. To ne može da bude bilo kakav smeštaj, on mora da bude uslovan. To znači da:

- imate ugovor ili neki drugi dokument koji dokazuje da imate pravo da u njemu stanujete;
- u njemu imate vodu za piće, struju za kuhanje, grejanje i osvetljenje, sanitarije i higijensku opremu, kanalizaciju, pristup hitnim službama;
- kad platite kiriju, struju, vodu i grejanje, i dalje imate dovoljno novca za hranu, odeću, lekove i druge osnovne potrebe.

Ako nemate dovoljno za te osnovne potrebe, grad ili opština gde stanujete treba da vam omogući umanjenje troškova stanovanja, računa za komunalne usluge i struju. Da biste saznali koji programi postoje, posetite centar za socijalni rad u mestu u kom živite.

Pored toga, smeštaj u kom živite treba da:

- štiti od hladnoće, vlage, vrućine, kiše ili vetra;
- bude na mestu odakle možete da dođete do svogposla, doma zdravlja, škole ili vrtića u koje idu vaša deca.

Ako grad, opština ili neko drugi hoće da vas iseli, to se ne može uraditi bez procedure kojom se garantuje da će vaša prava biti zaštićena. Ko god da sprovodi iseljenje, pre iseljenja mora:

da vam uruči rešenje (ili drugi dokument) na osnovu kojeg hoće da

vas iseli, a na koje možete da se žalite; da razgovara s vama, da se konsultuje s vama o tome kakav je smeštaj vama i vašoj porodici potreban i gde će se on nalaziti; da vas na vreme pisanim putem obavesti o datumu i vremenu preseljenja; da vam omogući besplatnu pravnu pomoć ukoliko vam je ona potrebna;

(Izvor: Vodič za ostavarivanje ljudskih prava, A11 inicijativa, 2020)

KORIŠĆENJE NARODNIH KUHINJA

Korisnici narodnih kuhinja su najsiromašniji stanovnici Beograda, pre svega, korisnici materijalnog obezbeđenja, samohrana i staračka domaćinstva i penzioneri sa najnižim primanjima kojima se obezbeđuje besplatan dnevni obrok. Prijave za korišćenje usluga narodne kuhinje podnose se nadležnom Centru za socijalni rad koje vode evidenciju o korisnicima.

NAKNADA ZA PREVOZ DECE IZ MATERIJALNO NAJUGROŽENIJIH PORODICA

Obezbeđena je za učenike i studente koji se nalaze na redovnom školovanju.

OBEZBEDIVANJE ŠKOLSKOG PRIBORA DECI IZ PORODICA KORISNIKA MATERIJALNOG OBEZBEĐENJA

Namenjeno je za učenike i studente koji se nalaze na redovnom školovanju.

POMOĆ ZA ORGANIZOVANJE LETOVANJA I ZIMOVANJA DECE IZ NAJSIROMAŠNIJIH PORODICA

Stručni timovi opštinskih centara za socijalni rad nastoje da, pored materijalnog, uzmu u obzir i zdravstveno stanje dece koja organizovano letuju ili zimuju. Tokom kolektivnog boravka deci je obezbeđena zdravstvena zaštita i sadržajni programi.

(Izvor: <https://www.beograd.rs/lat/socijalna-zastita/>)

FINANSIRANJE POSEBNIH SOCIJALNIH PROGRAMA

Rad klubova, nevladinih udruženja i organizacija. Zahtevi za ostvarivanje prava građana koja se finansiraju iz budžeta Grada podnose se nadležnom Centru za socijalni rad.

GRADSKI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

Ruska 4, tel. 2650-329, faks 2650-542, www.gcsrbg.org

CRVENI KRST

Crveni krst Srbije, Simina 19, tel. 2621-574, faks 2634-348,
www.redcross.org.rs

Crveni krst Beograda, Simina 19/III, tel. 2620-616, faks 2622-381,
www.crvenikrst011.org.rs

A11 – Inicijativa za ekomska i socijalna prava. Inicijativa A11 je neprofitna, nestranačka i nevladina organizacija koja se bavi promocijom, unapređenjem i zaštitom ljudskih prava pripadnika/ca ranjivih, marginalizovanih i diskriminisanih grupa sa posebnim fokusom na socijalna i ekomska prava.

<https://www.a11initiative.org/kontakt/>

Džordža Vašingtona 54/7
11000 Beograd

Centar za integraciju mladih

Organizacija koja poboljšava položaj dece u riziku, zagovaranjem politika i praksi koje su u skladu sa potrebama dece, unapređenjem kvaliteta rada, pružanjem usluga i razvojem modela asistencije u Beogradu i drugim zajednicama.

Šajkaška 27/40, VI sprat, Beograd
+ 381 11 339 02 58 / + 381 11 339 02 58
office@cim.org.rs / <https://cim.org.rs/sr/>

AKO STE NEZAPOSLENI

Pavo na novčanu naknadu je lično pravo i postupak se pokreće zahtevom stranke koji se podnosi filijali Nacionalne službe za zapošljavanju u kojoj je lice prijavljeno na evidenciji nezaposlenih. Posle uvođenja u evidenciju, a po prestanku obaveznog socijalnog osiguranja, nezaposleni se upućuje da podnese zahtev za novčanu naknadu. Prijava na evidenciju i podnošenje zahteva, u pravilu, se vrše u prostorijama Nacionalne službe. Izuzetno, zbog epidemiološke situacije izazvane COVID-19 zaraznom bolešću, prva prijava na evidenciju i podnošenje (Zakonom o opštem upravnom postupku "Službeni glasnik Republike Srbije" br. 18/16 i 95/18-autentično tumačenje).

Nezaposlenom koji podnese zahtev Nacionalnoj službi po isteku roka od 30 dana od dana prestanka radnog odnosa ili prestanka osiguranja, novčana naknada pripada od dana podnošenja zahteva za preostalo vreme (Napomena: Preostalo vreme računa se u odnosu na dužinu novčane naknade koju bi nezaposleni ostvario da je zahtev podneo u roku od 30 dana).

Pravo za novčanu naknadu nema nezaposleni koji podnese zahtev po isteku vremena za koje bi mu pravo na novčanu naknadu pripadalo. U rok se ne računa vreme za koje je nezaposleni, po propisima o zdravstvenom osiguranju bio privremeno sprečen za rad. http://www.nsz.gov.rs/live/trazite-posao/dok-trazite_posao/nezaposleni/rok_za_podno_enje_zahtega_za_nov_anu_naknadu.cid538)

Prijavljivanje na evidenciju tražilaca zaposlenja, podnošenje zahteva za novčanu naknadu za slučaj nezaposlenosti, podnošenje zahteva za procenu radne sposobnosti, podnošenje zahteva za izdavanje uverenja iz evidencije, podnošenje zahteva/prijava za učešće u merama aktivne politike zapošljavanja, podnošenje zahteva za izdavanje/produženje dozvola za rad strancu moguće je putem sledećih linkova:

http://www.nsz.gov.rs/live/o-nama/elektronsko_podno_enje_zahteva.cid68336

Nacionalna služba za zapošljavanje omogućava pregled slobodnih radnih mesta na osnovu onlajn podnetih prijava, potrebe za zapošljavanjem, ali i pregled aktuelnih javnih poziva i konkursa, informacija od značaja za prijavu na evidenciju nezaposlenih, ostvarivanje prava u slučaju nezaposlenosti i drugo.

<http://www.nsz.gov.rs/live/trazite-posao/svi-poslovi>

Ukoliko su prekršena vaša prava ili ste doživeli diskriminaciju u oblasti rada zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, više informacija možete dobiti na sajtu:

<https://ispostuj.me/>

ili se možete obratiti nekoj od organizacija koje pružaju besplatnu pravnu pomoć, a čije će kontakte dobiti u nastavku ovog teksta.

AKO VAM JE POTREBNA BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Natalija Šolić, advokatka iz Komiteta za ljudska prava YUCOM, koji već godinama pruža besplatnu pravnu pomoć građanima, rekla je da je tokom pandemije koronavirusa, ta organizacija primila oko sto obraćanja građana koji su tražili da im se pomogne u tumačenju njihovih prava tokom vanrednog stanja. Najteži trenutak je bio nedostatak informacija u pravom trenutku. Oko 70 odsto obraćanja građana ticalo se prava zaposlenih. (IZVOR: <https://rs.n1info.com/vesti/a582517-besplatna-pravna-pomoc-obaveza-drzave-je-da-vodi-racuna-o-svim-gradjanim/>)

Prema Članu 11. Zakona o besplatnoj prvoj pomoći „besplatna pravna podrška sastoji se od pružanja opšte pravne informacije, popunjavanja formulara, sastavljanja javnobeležničke isprave i posredovanja u rešavanju sporova“.

Opšta pravna informacija jeste informacija o uređenju neke pravne oblasti, pravnom položaju korisnika u konkretnoj pravnoj stvari, subjektu i načinu odlučivanja o pojedinačnom pravu, obavezi ili interesu zasnovanom na zakonu, pred sudom ili drugim državnim organom odnosno organom javne vlasti, o pravilima i o visini troškova postupka koji se ne odnose na postupak pred sudom u konkretnoj pravnoj stvari, mogućnosti mirnog rešenja spora, načinu izvršenja odluke, o razlozima i uslovima za pokretanje upravnog postupka i postupka koji se pokreće ustavnom žalbom i o uslovima i postupku ostvarivanja prava na besplatnu pravnu podršku.

Popunjavanje formulara je pomoć u unošenju podataka o korisniku, koje popunjava pružalač, a potpisuje korisnik.

Posredovanje u rešavanju sporova je svaka radnja koju, prema zakonu kojim se uređuje posredovanje u rešavanju sporova, preduzima posrednik.

Sastavljanje javnobeležničke isprave je sastavljanje javnobeležničkih zapisa i javnobeležničkih zapisnika.

Nažalost ovaj Zakon nigde direktno ne reguliše pružanje besplatne pravne pomoći LGBTI osobama u slučaju doživljenog nasilja i diskriminacije, međutim, moguće se pozvati na neke od odredbi ovog Zakona (pogledati za više Član 4. - Uslovi za pružanje besplatne pravne pomoći).

Ukoliko zakonskim putem ne uspete ostvariti besplatnu pravnu pomoć, uvek se možete obratiti organizacijama civilnog društva koje nude ove usluge uz mnogo manje uslova nego država.

Na ovoj internet adresi možete pronaći spisak advokata koji besplatno pružaju pravnu pomoć:

<https://www.mpravde.gov.rs/sr/tekst/26351/spisak-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-advokati.php>

Ukoliko zakonskim putem ne uspete ostvariti besplatnu pravnu pomoć, uvek se možete obratiti organizacijama civilnog društva koje nude ove usluge:

Kneza Miloša 4
011/3344425
<https://www.yucom.org.rs>
pravnapomoc@yucom.org.rs

YUCOM – Komitet pravnika za ljudska prava

Osnovan 1997. godine kao stručna, volonterska nevladina organizacija čiji su članovi pravni savetnici, uključeni u promovisanje i zagovaranje vladavine prava i zaštitu ljudskih prava, podizanje javne svesti kao i u osnivanje i vođenje građanskih inicijativa, pružanje pravne pomoći žrtvama čija su ljudska prava povređena, kao i razvoj saradnje sa domaćim i međunarodnim organizacijama uključenim u zaštitu i promociju ljudskih prava.

Praxis

Neprofitna organizacija, osnovana 2004. godine u Beogradu, koja se bavi zaštitom ljudskih prava pružanjem pravne zaštite i javnim zagovaranjem za uklanjanje sistemskih prepreka u pristupu pravima

Hajduk Veljkova 2/29, 36000 Kraljevo, Srbija
kvoffice@praxis.org.rs
tel: +381 36 319 710, +381 63 111 7024
<https://www.praxis.org.rs/index.php/sr/>

11000 Beograd, Srbija
bgoftice@praxis.org.rs
+381 63 111 7019, +381 63 111 7029

Beogradski fond za političku izuzetnost
Koste Glavinića 9
11142 Savski Venac – Beograd
Republika Srbija

Telefon: +381 (11) 30 36 520
Telefon: +381 (11) 30 36 521
Email: office@bfpe.org
<https://bfpe.org/>

Centar za ljudska prava Niš

Neprofitna nevladina organizacija osnovana 1998. godine u Nišu. Ciljevi i zadaci organizacije su promocija ljudskih prava, ostvarivanje, unapređivanje, razvoj i monitoring ljudskih prava, popularizacija osnovnih vrednosti građanskog društva, borba protiv diskriminacije, netolerancije i rasizma.

Tel./Fax. +381 18 524 332
E-mail: ni_cent@eunet.rs

PC Dušanov Bazar, Kupola,
lokal 202
Cara Dušana 54,
18000 Niš,Srbija

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I BRIGA O ZDRAVLJU

Covid-19 kriza uticala je na to da se većina nas oseća uplašeno i nesigurno. Tome je doprinela sama priroda ovog, nedovoljno pouzdanih informacija o poreklu virusa, a samim tim i o predviđanjima razvoja i završetka pandemije. Međutim jasno je da je i mali broj država na svetskom nivou pružio sigurnost svojim građanima i građankama dajući im ujednačene, nedvosmislene poruke svojim. Pružajući adekvatna naučna objašnjenja koja mogu pružiti određen nivo izvesnosti koji je neophodan ljudima u ovakvim vanrednim situacijama. Iz tog razloga kontrirajuće i polarizujuće poruke koja je davala Vlada naše države (virus je „smešan“ i virus je užas od koga će većina umreti), otvorio je prostor za mnoge naučno neutemeljene ideje u koje su ljudi počeli da veruju tražeći neki oslonac i nemajući poverenje u ono što dolazi kao poruka od Vlasti i Krznog štaba. Većina je odgovore počela da traži na internetu gde kruže različite teorije neopuzdanih izvora. Sve to jako je uticalo i utiče na odnos prema epidemiji i odnosu prema svom i zdravlju drugih.

Postoji određena sumnja u sve ono što dolazi iz oblasti medicine i to je ono što nije dobro. Kritički duh je nešto što je svakako poželjno za razvoj pojedinca i civilizacijski razvoj, ali potpuno nepoverenje u medicinske discipline i činjenicama (onih do kojih je moguće doći) koje pruža nauka može dovesti to toga da ugrozimo svoje zdravlje i svoj život.

Jako je bitno da pokušamo da se informišemo na pouzdanim izvorima. Sajtovi na kojima možete da se informišete o Covidu 19 na našem jeziku su:

<https://covid19.rs/>

<https://www.zdravlje.gov.rs/sekcija/345852/covid-19.php>

<https://www.zdravlje.org.rs/index.php/covid19>

Sajt na engleskom jeziku koji pruža dosta informacija o Covidu 19 i trenutnim vestima o virusu: <https://www.ecdc.europa.eu/en>

OSTALI ZDRAVSTVENI PROBLEMI

Veliki problem tokom trajanja epidemije Covida 19 je ostvarivanje i ostalih zdravstvenih potreba. Regulisanje i praćenje hroničnih bolesti, kao i dobijanje adekvatne zaštite i tretmana za neke druge bolesti koje se mogu javiti. Zdravstveni sistem je poprilično opterećen zbrinjavanjem kovid pacijenata, a muči se i sa starim problemom hronično loše organizacije i manjkom stručnog kadra.

Sve to utiče na brojne izazove sa kojima se LGBTI populacija, ali i svi ostali suočavaju u zdravstvenom sistemu danas. Na sve to treba pridodati nepoverenje LGBTI osoba prema zaposlenima u zdravstvenim ustanova i strah da će biti diskriminisani.

Posebno ranjiva grupa u ovom periodu su trans osobe i osobe obolele od HIV-a. Tokom vanredne situacije, kao i u bilo kojoj kriznoj situaciji u kojoj se društvo nađe, strah od neadekvatnog zadovoljavanja zdravstvenih potreba raste kod trans osoba. Neredovna hormonska terapija ili čak prekid odnosno nemogućnost nastavka procesa tranzicije, doprinose da ovaj strah raste.

ZAŠTITA PRAVA PACIJENATA

Zakonom o pravima pacijenata („Sl. glasnik RS“ br. 45/13) uređena su prava pacijenata prilikom korišćenja zdravstvene zaštite, način ostvarivanja i način zaštite tih prava, kao i druga pitanja u vezi sa pravima i dužnostima pacijenata.

Jedno od Zakonom utvrđenih prava pacijenata je i pravo na prigovor, ukoliko pacijent smatra da mu je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu, ili da mu je postupkom zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog saradnika, uskraćeno neko pravo iz oblasti zdravstvene zaštite.

Zaštitu prava pacijenata obezbeđuje jedinica lokalne samouprave, određivanjem lica koje obavlja poslove savetnika za zaštitu prava pacijenata (savetnik pacijenata) i obrazovanjem Saveta za zdravlje.

Danom isteka roka utvrđenog da jedinice lokalne samouprave organizuju rad i obezbede uslove i finansijska sredstva za rad savetnika pacijenata i Saveta za zdravlje, odnosno 30. novembra 2013. godine, prestale su da važe odredbe člana 39. Zakona o zdravstvenoj zaštiti prema kojima je po prigovorima pacijenata postupao zaštitnik pacijentovih prava u okviru zdravstvenih ustanova

Zaštitu prava osiguranih lica obezbeđuje i organizacija zdravstvenog osiguranja kod koje je to lice zdravstveno osigurano.

Prema Zakonu o pravima pacijenata, savetnik pacijenata ima dvostruku ulogu:

- postupa po podnetom prigovoru pacijenta i
- daje potrebne savete i informacije o pravima pacijenata.

Savetnik pacijenata postupa po prigovoru na teritoriji lokalne samouprave na kojoj se nalazi zdravstvena ustanova na koju se prigovor odnosi, a stvarno je nadležan za postupanje po prigovorima pacijenata na uskraćivanje nekog od prava iz oblasti zdravstvene zaštite.

Grad Beograd je obrazovao Kancelariju za zaštitu prava pacijenata, u kojoj rade savetnici pacijenata za čitavu teritoriju grada Beograda.

Podaci o Kancelariji za zaštitu prava pacijenata su:

Adresa: ulica Tiršova broj 1

Broj sobe, sprat: prizemlje, kancelarija broj 9

Radno vreme: radnim danom od 7,30 do 15,30 časova

Telefon i e-mail: 011/360-56-34;
savetnik.pacijenata@beograd.gov.rs
[\(http://zzzsbg.rs/rs/zastita-prava-pacijenata/\)](http://zzzsbg.rs/rs/zastita-prava-pacijenata/)

KAKO SE PRIJAVITI ZA VAKCINU I KOJE VAKCINE PROTIV KORONA VIRUSA SE KORISTE U SRBIJI

Na sajtu e-Uprave (<https://euprava.gov.rs/>) može se popuniti jednostavan upitnik u kome uz lične podatke, možete napisati i koju vakcinu iz ponude želite da primite. Svih pet vakcina je štiklirano, a na vama je da odštiklirate one koje ne želite da primite.

U ponudi je **svih pet vakcina** koje su do sada na raspolaganju i u svetu:

- dve američke – Fajzer/Biontek i Moderna,
- britanska Oksford-AstraZeneka,
- ruska Sputnjik
- kineska Sinovak.

Pfizer-BioNTech COVID-19 vakcina (Comirnaty) (Nemačka/SAD)

Tip vakcine: iRNK vakcina Ova vakcina sadrži iRNK kao matricu koja nosi informaciju za sintezu spike glikoproteina SARS-CoV-2. iRNK se nalazi u lipidnom omotaču koji joj omogućava prolaz kroz membrane i ulazak u ćelije gde će se vršiti sinteza spike glikoproteina. Imunski sistem prepozna spike glikoprotein kao strani molekul, aktivira se i dolazi do stvaranja zaštitnog imuniteta (neutrališućih antitela i celularnog imuniteta). iRNK se ne umnožava u ćeliji i vrlo brzo biva razgrađena i uklonjena. Vakcina sadrži 30 µg iRNK.

Uzrast kome je namenjena: Osobama uzrasta 16 godina i starijim.

Efikasnost: 95% u sprečavanju COVID-19 bolesti nakon primljene druge doze.

Kliničke studije: Faza III započela je u julu 2020. godine i obuhvata oko 43000 ispitanika različitih uzrasnih kategorija, oba pola i različite rasne i etničke pripadnosti. Sprovodi se u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), Nemačkoj, Turskoj, Južnoj Africi, Brazilu i Argentini.

Doziranje: Vakcina se primenjuje u dve odvojene doze sa razmakom od 21 dan intramuskularnom injekcijom.

Čuvanje i transport vakcine: Vakcina se čuva na temperaturi od -80 °C do -60 °C u skladištima, odakle se transportuje do mesta primene na temperaturi od +2 °C do +8 °C.

Sputnik V (Gam-COVID-Vac, „ruska“ vakcina) (Nacionalni centar za epidemiologiju i mikrobiologiju Gamaleya, Rusija)

Tip vakcine: vektorska vakcina Ova vakcina sadrži humani adenovirus koji je vektor (nosač, isporučilac) za gen koji nosi informaciju za spike glikoprotein SARS-CoV-2. Vektor je izmenjen tako da nema mogućnost umnožavanja u organizmu vakcinisane osobe. Po ulasku vektora u ćelije vakcinisane osobe, dolazi do sinteze spike glikoproteina na osnovu informacije koju nosi gen, pokretanja imunskog odgovora protiv ovog glikoproteina i stvaranja zaštitnog imuniteta (neutrališućih antitela i celularnog imuniteta). Budući da se imunski odgovor razvija i na delove vektora, ova vakcina je dizajnirana tako da se razlikuje

serotip adenovirusa u prvoj i drugoj dozi. Tačnije, prva doza sadrži adenovirus označen kao rAd26 (serotip 26), druga - rAd5 (serotip 5). Ovim se sprečava mogućnost da imunski odgovor razvijen na delove nosača nakon prve imunizacije negativno utiče na imunski odgovor koji izaziva druga imunizacija. Gen za spike glikoprotein je isti u oba tipa adenovirusa.

Uzrast kome je namenjena: Osobama uzrasta 18 godina i starijim. Efikasnost: 91,6% u sprečavanju COVID-19 bolesti nakon primenjene druge doze; 100% protiv teških oblika bolesti.

Kliničke studije: Faza III je počela u septembru 2020. godine i obuhvata oko 33 000 ispitanika. Sprovodi se u Rusiji, Belorusiji, UAE, Indiji i Venecueli.

Doziranje: Vakcina se primenjuje u dve odvojene doze sa razmakom od 21 dan intramuskularnom injekcijom.

Čuvanje i transport: Vakcina se čuva i transportuje na temperaturi -18 °C ili nižoj.

Sinopharm COVID-19 vakcina (BBIBP-CorV, „kineska“ vakcina) (Kina)

Tip vakcine: inaktivisana vakcina. Inaktivisane vakcine imaju dugu istoriju primene kod ljudi i sadrže cele mikroorganizme inaktivisane hemijskim ili fizičkim agensima. Kod Sinopharm vakcine, inaktivacija je postignuta tretiranjem virusa hemijskim agensom (beta-propiolakton).

Inaktivisan (mrtav) SARS-CoV-2 nema sposobnost razmnožavanja, ali zadržava sposobnost pokretanja imunskog odgovora. Međutim, pošto je virus inaktivisan, imunski odgovor može biti nešto slabiji, zbog čega je neophodno dodavanje adjuvansa (od latinske reči adjuvare što u prevodu znači pomoći). Sinopharm vakcina sadrži aluminijum-hidroksid kao adjuvans. Jedinjena aluminijuma kao adjuvansi u humanim vakcinama koriste se decenijama. U toku razvoja COVID-19 Sinopharm vakcine, istraživači su od pacijenata hospitalizovanih u Kini izolovali tri soja SARS-CoV-2, za potencijalnu primenu. Od tri polazna soja, izdvojio se jedan soj koji je imao najbolje karakteristike za proizvodnju vakcine. Ovaj soj je upoređen sa svim drugim sojevima SARSCoV-2 dostupnim u svetskim bazama podataka i uočen je visok stepen sličnosti u strukturi spike glikoproteina između izabranog soja i ostalih poznatih sojeva. Ovakva sličnost u strukturi spike glikoproteina između virusa ukazuje na potencijalno širi opseg zaštite Sinopharm vakcine prema različitim sojevima SARS-CoV-2.

Uzrast kome je namenjena: Osobama uzrasta 18 godina i starijim.

Efikasnost: U septembru 2020. godine, Ujedinjeni Arapski Emirati (UAE) izdali su odobrenje za hitnu upotrebu Sinopharm vakcine kod zdravstvenih radnika, nakon ispitivanja vakcine kod 31000 dobrovoljaca. 9. decembra 2020. godine UAE su objavili da je efikasnost vakcine 86%, ali nema dostupnih podataka kako se došlo do ovakvog zaključka. Predstavnik Sinopharm kompanije izjavio je da je u Kini skoro milion ljudi vakcinisano u toku ispitivanja vakcine, a efikasnost je procenjena na 79,34%. Takođe, nema dostupnih podataka kako se došlo do ovakvog zaključka.

Kliničke studije: Publikovani rezultati početne faze (faza I i II kliničkih studija) istraživanja ukazuju da je vakcina bezbedna i da podstiče imunski odgovor kod vakcinisanih osoba (neutrališuća antitela). Još uvek nisu dostupni rezultati III, završne faze kliničkih studija u naučnoj literaturi.

Doziranje: Vakcina se primenjuje u dve odvojene doze u razmaku od 2 do 4 nedelje, intramuskularnom injekcijom.

Čuvanje i transport: Vakcina se čuva i transportuje na temperaturi od +2 °C do +8 °C.

AstraZeneca COVID-19 vakcina (ChAdOx1 nCoV-19, "oxfordska" vakcina) (Velika Britanija/Švedska)

Tip vakcine: vektorska vakcina Vakcina je napravljena tako što je u genom adenovirusa, koji služi kao vektor (nosač, isporučilac), ugrađen gen za spike glikoprotein SARS-CoV-2. Vakcina koju je razvio tim Univerzitet Oksford-AstraZeneca sadrži bezbednu, izmenjenu formu adenovirusa poreklom od šimpanze (ChAdOx1). Ovakva izmenjena forma adenovirusa ne može se razmnožavati u ćelijama čoveka, niti izazvati bolest, što je čini bezbednom. Vakcina deluje tako što, nakon primene, adenovirus uđe u ćelije čoveka i isporuči genetičku informaciju za spike glikoprotein SARS-CoV-2. Kada se kod vakcinisane osobe sintetiše spike glikoprotein, imunski sistem reaguje i pokreće imunski odgovor (produkcija neutrališućih antitela i celularni imunski odgovor). Uzrast kome je namenjena: Osobama uzrasta 18 godina i starijim.

Efikasnost: Kod ispitanika koji su dobili dve doze vakcine u razmaku od 12 nedelja, efikasnost vakcine je 81,3%.

Kliničke studije: Prema podacima objavljenim u naučnim časopisima, vakcina kompanije AstraZeneca testirana je kod 23848 ispitanika u Velikoj Britaniji, Brazilu i Južnoj Africi.

U toku su ispitivanja na više od 40000 učesnika u SAD-u, Argentini, Čileu, Kolumbiji i Peruu i očekuju se rezultati ovih studija.

Doziranje: Primjenjuje se u dve odvojene doze u razmaku od 12 nedelja, intramuskularnom injekcijom.

Čuvanje i transport: Vakcina se čuva i transportuje na temperaturi od +2 °C do +8 °C.

Moderna mRNA1273 COVID19 vakcina (SAD)

Tip vakcine: iRNK vakcina. Sadrži iRNK kao matricu koja nosi informaciju za sintezu spike glikoproteina SARS-CoV-2. iRNK se nalazi u lipidnom omotaču koji joj omogućava prolaz kroz membrane i ulazak u ćelije gde će se vršiti sinteza spike glikoproteina. Imunski sistem prepoznaje spike glikoprotein kao strani molekul i dolazi do njegove aktivacije i stvaranja zaštitnog imuniteta (neutrališućih antitela i celularnog imuniteta). iRNK se ne umnožava u ćeliji i vrlo brzo biva razgrađena i uklonjena. Ova vakcina sadrži veću količinu iRNK u odnosu na Pfizer vakcinu (100 µg iRNK).

Uzrast kome je namenjena: U zemljama Evropske unije vakcina je namenjena osobama uzrasta 18 godina i starijim.

Efikasnost: 94,1% u sprečavanju COVID-19 bolesti nakon primljene druge doze. Kliničke studije: Faza III započela u julu 2020. godine i obuhvata oko 30 000 ispitanika. Sprovodi se u SAD-u.

Doziranje: Vakcina se primjenjuje u dve odvojene doze sa razmakom od 28 dana intramuskularnom injekcijom.

Čuvanje: Vakcina se transportuje i čuva u skladištima na temperaturi od -25 °C do -15 °C. Moguće je čuvanje na temperaturi od +2 °C do +8 °C do 30 dana pre primene.

(IZVOR: http://www.ph.bg.ac.rs/files/Obavestenja/2021/Brosura%20vakcine/Brosura%20vakcina_final.pdf)

Da biste se prijavili **nije potrebno** da budete registrovan korisnik Portala e-Uprava.

Kada otvorite sajt e- uprave, odaberite opciju „Usluge“ u kojoj ćete dalje naći sekciju „Zdravlje“. Kada kliknete na „Zdravlje“ izlistaće vam se tri opcije „Zdravstveno

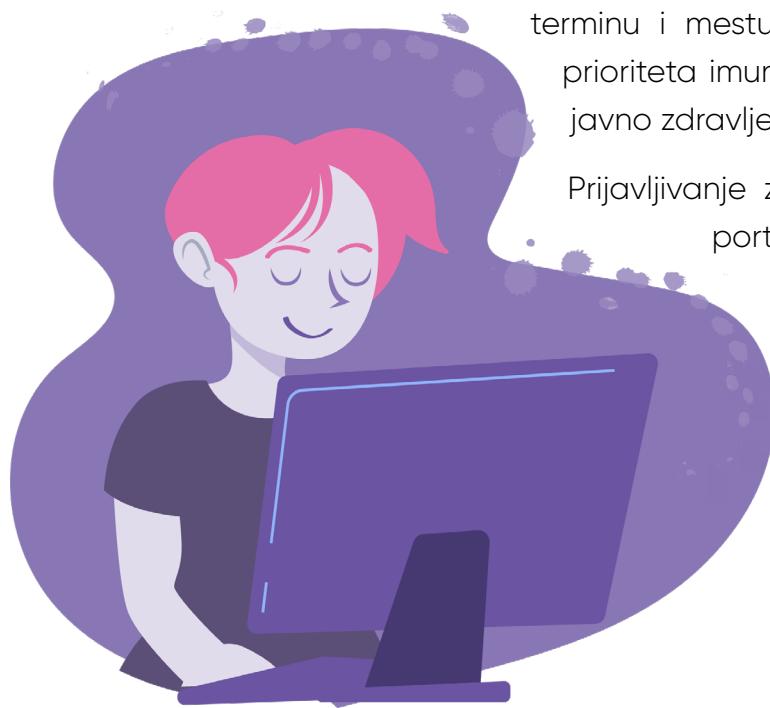
Među traženim podacima potrebno je da označite da li ste ili niste državljanin Srbije, da napišete vaš jedinstveni matični broj (JMBG), ime, prezime, imejl adresu, broj mobilnog i fiksnog telefona. Takođe, treba da označite i u kojoj opštini Srbije želite da primite vakcinu. Kako bi poslali zahtev potrebno je da štiklirate i koju vakcinu iz ponude želite da primite, ili možete da odberete željenog proizvođača vакcine (jednog ili više). Trebalо bi da navedete da li imate neka specifična oboljenja i zdravstvene probleme koja vam onemogućavaju da izadete iz kuće.

Klikom na zeleno dugme na kome piše „Podnesi zahtev“, vaši podaci biće poslati e-Upravi. Pošto uspešno popunite upitnik na imejl i putem SMS poruke dobićete potvrdu sa detaljima. Na sajtu e-Uprave napominju da je neophodno da napišete imejl i broj telefona, kako bi vas kontaktirali i javili termin vakcinacije. **Ovaj upitnik možete da popunite i za bliže članove porodice**. Potrebno je samo da navedete ispravno njihove podatke i ostavite kontakt. Ukoliko neko do njih nema nema mobilni telefon ili imejl, možete navesti sopstveni.

Popunjavanjem ovog upitnika iskazujete interesovanje da primite vakcinu protiv Kovida-19 i time ne dajete saglasnost za vakcinaciju, već **isključivo iskazujete interesovanje**. Saglasnost za vakcinaciju je dokument koji se potpisuje kod lekara i ukoliko se odlučite da se vakcinišete taj dokument ćete tamo potpisati. U svakom trenutku iskazano interesovanje možete da promenite ili obrišete.

Pošto iskažete interesovanje – pošaljete zahtev, dobićete mejl ili SMS poruku o terminu i mestu imunizacije u zavisnosti od prioriteta imunizacije koji definiše Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“.

Prijavljivanje za vakcinu je moguće pored portala e-Uprave, telefonom preko pozivnog centra na broj **0800 222 334** i Viberom putem automatskog info servisa.

MENTALNO ZDRAVLJE I PSIHOTERAPIJSKA PODRŠKA

Negativne ekonomске posledice COVID 19 krize i stalna neizvesnost uticale su na povećan rizik po mentalno zdravlje stanovništva. A LGBTI osobe su i inače pod većim rizikom zbog stalnog suočavanja sa strahom od nasilja, diskriminacije i isključivanja zbog svoje seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Problem se usložnjava, jer su osobama koje imaju ili su u riziku od mentalnih problema neophodne profesionalne i specifične usluge podrške, koje tokom vanrednog stanja nisu bilo dostupne u dovoljnoj meri. Takođe i nakon tога sam odlazak u zdravstvene institucije ometao je strah da se tu možemo zaraziti.

Ministarstvo zdravlja je otvorilo posebnu telefonsku liniju za psihosocijalnu pomoć građanima: 0800/309309. Institut za mentalno zdravlje ima posebnu liniju za mlade i starije od 18 godina:

- DECA I ADOLESCENTI 060 3641178
- ODRASLI 0603641180

Putem navedenih brojeva telefona stručna lica će savetodavnim radom sa svim zainteresovanim licima (osobama u izolaciji i karantinu, porodicama zaraženih osoba, zdravstvenim radnicima i saradnicima) i pružanjem podrške kao i adekvatnih informacija o načinima prevazilaženja stresa i anksiznosti doprineti očuvanju mentalnog zdravlja u uslovima epidemije i vanrednog stanja.

U Klinici za psihijatrijske bolesti „Dr Laza Lazarević”, u saradnji sa Ministarstvom zdravlja, otvorena je prva nacionalna SOS linija za prevenciju samoubistva. Na telefonski broj 011/7777-000 mogu se javiti oni koji pomicaju na samoubistvo ili njihova porodica, a sa njima će razgovarati stručnjaci iz oblasti mentalnog zdravlja - psihijatri, psiholozi, socijalni radnici.

Labris je tokom prošle godine organizovao psihoterapiske grupe podrške. Kroz teme koju su se pojavljivale jasno je da su društvena distanca, stalni strah od moguće bolesti i strepnja za svoju egzistenciju ostavile traga. Osobama koje su već imale istoriju psiholoških ili psihijatrijskih problema neophodno je da u državnim institucijama ili privatnim ordinacijama mogu da dobiju kontinuiranu podršku i

oslonac. Takođe se javlja potreba za besplatnom psihoterapijskom podrškom jer je većina državnih institucija preopterećena ili ne pruža dovoljno poverenja LGBTI osobama.

Organizacije koje pružaju besplatnu podršku i/ili psihoterapijsku pomoć :

KONSULTACIJE ZA LEZBEJKE

Telefon: +381 63 878 52 44

ponedeljkom od 17 do 20 h

dostupan i na aplikacijama viber i whatsapp

e-mail: sos.lezz@gmail.com

Facebook page Konsultacije za Lezbejke

twitter @LezzSOS

LABRIS

mob: +381 64 700 82 93

telefon/faks: +381 11 362 0513

e-mail: labris@labris.org.rs

address: Vojvode Milenka 7/12

DA SE ZNA

www.dasezna.lgbt

dasezna@dasezna.lgbt

IG: @dasezna.lgbt

FB: Da Se Zna

IZAĐI

www.izadji.rs

savetovaliste@izadji.rs

IG: @grupaizadji

FB: Grupa Izadi

GETEN

Pored redovnih servisa LGBTQ SOS telefona (065 / 205 97 25; Svakim radnim danom od 11 do 15 časova) i trans grupe samopomoći, Geten pruža psihološku podršku i u vidu individualnih psiholoških konsultacija, savetovanja i psihoterapije.

Prvi razgovor možete zakazati slanjem mejla na adresu geten.rs@gmail.com (u naslov stavite: Zakazivanje individualne konsultacije).

KAKO MOGU DA SE POVEŽEM SA LGBTI ZAJEDNICOM TOKOM COVID KRIZE

Vreme krize nas je podjednako izloovalo, ali i dalo nam priliku da putem novih kanala komunikacije stupimo u kontakt sa ljudima sličnih interesovanja našim. Tako smo u novonastaloj situцији svi/e bili/e primorani/e da posao radimo od kuće, da se družimo s prijateljima preko internet, da učimo preko aplikacija, da se zabavljamo na onlajn žurkama.

U ovom period mnoge LGBTI organizacije su svoje aktivnosti prilagodile izvođenju u onlajn sveta. Morali/e smo naučiti korisiti Zoom i slične platforme, organizovati onlajn peticije i kampanje, podkaste, festivale, proslave rođendana, kao i lajv uključenja na Facebooku i Instagramu.

Ukoliko želiš da pratiš aktivnosti organizacija, njihov rad, ali i dobiješ priliku da upoznaš nove ljude, preporučujemo da to uradiš putem društvenih mreža.

Možeš takođe da posetiš web stranicu www.gay-serbia.com gde imaš mogućnost da anonimno chatuješ sa drugim LGBTI osobama.

Ukoliko ipak želiš uživo druženje, uvek možeš da odeš u **Prajd Info Centar**, koji se nalazi u ulici Kralja Milana 20 u Beogradu ili u **Društveni centar Izadi** u Novom Sadu na adresi Šafarikova 7.

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava

www.labris.org.rs

labris@labris.org.rs

IG: @labris_beograd

FB: Labris Beograd

Beograd Prajd

www.parada.rs

parada@parada.rs

IG: @belgradepride

FB: Beograd Prajd

Da se zna!

www.dasezna.lgbt

dasezna@dasezna.lgbt

IG: @dasezna.lgbt

FB: Da Se Zna

Izađi Novi Sad

www.izadjii.rs

savetovaliste@izadjii.rs

IG: @grupaizadjii

FB: Grupa Izađi

Gej – lezbejski info centar

www.gayecho.com

TW: @gayecho

Optimist magazin

www.optimist.rs

FB: Optimist magazin

Merlinka festival

www.merlinka.com

predrag@azdejkovic.com

IG: @merlinkafest

FB: Merlinka festival

Egal

www.egal.org.rs

egalnvo@gmail.com

IG: @egal_lgbti

FB: Egal

Geten - Centar za prava LGBTIQA osoba

www.transserbia.org

geten.rs@gmail.com

IG: @geten_lgbtiqa

FB: Geten

Asocijacija Duga Šabac

www.asocijacijaduga.org.rs

asocijacijaduga@mts.rs

IG: @asocijacijaduga

FB: Asocijacija DUGA

XY Spectrum	Haver Srbija
www.xyspectrum.org	www.haver.rs
inter.xy.spectrum@gmail.com	haversrbija@gmail.com
IG: @xy.spectrum	IG: @haversrbija
FB: XY Spectrum	FB: Haver Srbija

AS Centar	ERA LGBTI
www.aids-support.org	www.lgbti-era.org
office@aids-support.org	office@lgbti-era.org
IG: @as_center	IG: @lgbtiera
FB: AS Centa	FB: ERA – LGBTI Equal Rights Association

FemSlam	Rromnjako ILO
femslam.football@gmail.com	rromnjako_il0@yahoo.com
IG: @femslam.football	IG: @romnjako_il02007
FB: FemSlam Football	FB: Udruženje Roma Novi Bečej SOS telefon

Konsultacije za lezbejke	Talas
sos.lezz@gmail.com	talas.srbija@protonmail.com
FB: Konsultacije za Lezbejke	
TW: @LezzSOS	

